

Az 1944–45-ös ártatlan áldozatok emlékére

A háború ilyen. Áldozatokat szül és felszínre hozza a gonoszt. Mindkét oldalon. Persze a számokról lehet vitázni: „Nálatok volt több a gonosz! Nálunk volt több az áldozat!” De nem ez a lényeg, hanem a félelem

1944 ködös, hideg őszén a félelem volt az úr a mi vidékünkön. Olyannyira a csontjainkig hatolt, hogy máig érezzük. Évtizedekig még családon belül sem mertünk a témáról beszélni. Virágot sem mertünk a szeretteinkre vinni, pedig valahol legbelül tudtuk, hová kell tenni. És ma sem azon a helyen rakjuk le. Egy idős bácsika mesélte nekem a könnyeivel küzdködve, hogy annak idején egy szerb ember „jóhiszeműen” azzal vigasztalta: „– Ne félj Pista, nem ölünk meg mindannyiotokat. Ki fog akkor nekünk dolgozni?” Ugye, hogy szinte vágni lehetett a félelmet.

Testvéreim! Keresztények vagyunk. Nekünk meg kell bocsátani. De megbocsátani csak úgy tudunk, ha nem félünk. Ahhoz pedig az Úristen kell, aki abban a vérgőzös pillanatban ott volt a szeretteinkel is.

1944 őszén az Úristen néhány percig vajdasági magyar volt. Persze ne gondolja senki, az Úristen meglehetősen képlékeny teremtmény, olyannyira, hogy ugyanebben az évben még zsidó is volt, meg angol, orosz, sőt bizonyára német is. De a történelem valahogy úgy hozta, hogy az Úristennek sokszor kellett magyarnak lennie. Például legközelebb – tizenkét évvel később – 1956-ban. És sorolhatnám, hogy mi minden volt még előtte, de minket most az az idő érdekel, amikor az Úristen vajdasági magyar volt. Mert a szabadság, a zsarnoki hatalom elleni harc, de egy meggyőződés is mind-mind olyan dolgok, amelyekért meg lehet halni. De ezeknek az embereknek, akikről ma itt megemlékezünk, nos, nekik egyebük sem volt, csak az Úristen. Egyszerű emberek voltak, olyanok, mint én vagy bárki önök közül. Egyedül az különbözteti meg őket tőlünk, hogy ők kézenfogva sétáltak az Úristennel. Nem úgy kell elképzelni az Úristent, hogy csodát tesz, egyszerűen csak segít, ahogy tud. Rajtuk úgy segített, hogy elkísérte őket a

városházától a temetőig. Az éj leple alatt, láthatatlanul. A vörös csillagot viselő partizánok valószínűleg észre sem vették. Segített nekik megásni a gödrüket, az utolsó percekben eszükbe jutatta feleségüket, gyermekeiket – lepereggett szemük előtt az életüket. Úgy is mondhatnám, erőt adott nekik a halálhoz.

Naivitás lenne azt gondolni, hogy nem tudták, miért kell meghalniuk. Tudták, ahogy mi is pontosan tudjuk, hogy miért emlékezünk rájuk. Hogy értették-e? Minden bizonnyal nem. Szeretném azt hinni, hogy mi – ennyi év távlatából – értjük, de lehet, hogy nem igaz. Annyit azért tehetünk, hogy elfogadjuk, egy háború irreális, abszurd, amelyben emberek értelmetlenül halnak meg. Aztán megfogadhatjuk, hogy ilyen soha többé nem fog megtörténni.

Az ő egyetlen percük immár hetvenkét éve pereg le a szemünk előtt. Ez egy emberöltő. Ennyi idő alatt valaki felnő, kijárja az iskolát, ledolgozza a magáét, megtanul beosztani, nevelni. Szeret, sír, örül, emlékezik és felejt is. Vagy másképp emlékezik. Úgy, hogy könnyebb legyen. Elviselhetőbb. De ez mind nagyon emberi, ahogy – úgy gondolom – a megbocsátásnak, a megbekélésnek is emberi dolgoknak kéne lenniük. Mert nem csak a halálhoz, de a békés élethez is erő kell. Legyen az ő emlékük ez az erő.

És még egy utolsó gondolat. Lehet, hogy éppen ebben rejlik a haláluk értelme – erőt adnak nekünk, az utódoknak az élni akaráshoz, megtanítanak nem félni és ami a legfontosabb, megbocsátani. Ez maga a szabadság, nem?

Kiss Csaba és Kiss Tamás

(Elhangzott 2016. november 2-án a római katolikus temetőben tartott megemlékezésen.)